

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Hur ska forskningen om internationell migration och etniska relationer organiseras? Ska man bygga IMER-centra eller integrera forskningsfältet i andra discipliner. Bägge formerna har sina för- och nackdelar.

– Forskaren måste ta ställning till att bli verksam inom IMER-området eller stanna i sin gamla disciplin och samtidigt bedriva tvärvetenskaplig forskning, påpekade Sally Boyd, konferensens inledningstalare.

Uppbyggande av IMER-centra innebär stabila miljöer där teori och metodutveckling kan ske och undervisning kan bedrivas. Ämnet får också en högre profil om flera IMER-centra inrättas. Forskaren kan göra karriär – som är inte minst viktigt.

Arbetar man med IMER-frågor inom sin hemmadisciplin, betraktas man som perifer forskare. Visserligen kan man kanske nå högre status än om man jobbar vid renodlade IMER-centra och man kan ha tryggare framtid. Ska IMER vara integrerad i andra discipliner blir den enskilda forskaren ambassadör för forskningsfältet och spridningen av IMER-kunskap ökar – detta är minst lika viktigt. Med andra ord, vi behöver både integrerad forskning och fasta enheter, det viktiga är att forskare träffas och kommunicerar med varandra!

NW

En kortare version av denna konferensdokumentation har tidigare publicerats i *i&m*, *Invandrare & Minoriteter* 2/2007. Den kan hämtas som pdf på www.iochm.com – under Arkiv.

En konferens i tiden

FORSKNINGEN INOM Internationell Migration och Etniska Relationer (IMER) i Sverige har pågått under cirka 30 år. Även om Sverige anses vara ett pionjärland inom IMER började forskningen som ett led av statsmakternas behov av samhällspolitiskt relevanta beslutsunderlag inom området. Sedan början av 1970-talet har forskning och undervisning inom IMER ökat successivt vid svenska universitet och högskolor. IMER finns numera vid nästan alla lärosäten och täcker många discipliner inom både samhällsvetenskap och humaniora. Den bedrivs som ett tvärvetenskapligt ämne och inom discipliner som ekonomi, etnologi, geografi, statsvetenskap, antropologi och sociologi. IMER har också varit ett växande forskningsområde utanför universitet och högskolor. Vid kommunala och statliga forskningscentra har forskningen omfattat bland annat frågor kring arbetsmarknad, integration, hälsa, boende, vård, omsorg, religion och kön.

DEN SVENSKA FORSKNINGEN inom IMER har enligt en FAS utvärdering år 2003 en hög internationell standard. Men teoretiskt och metodologiskt står forskning och undervisning inom området inför

stora omdaningar. Utvecklingen är nu i en spännande fas som IMER-förbundet lyfte fram genom konferensen: *IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid* den 21-24 november 2006 i Göteborg. Nationella och internationella deltagare höll föreläsningar och seminarier om den svenska IMER-forskningens framväxt i ett jämförande internationellt perspektiv, forskningsområdets brytpunkter och dess framtid samt forskningens betydelse för övriga samhället. Även representanter från forskningsråden medverkade. Konferensen, som samlade nära 80 deltagare, vände sig till forskare, studenter samt offentliganställda som arbetar med frågor som rör IMER-området i bred mening. Huvudsakligen var det forskare från landets universitet och högskolor som medverkade.

VÅR FÖRHOPPNING ÄR att denna dokumentation ska inspirera andra att fortsätta diskutera IMER-forskningens villkor i andra sammanhang. Konferensen arrangeras med stöd av Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) och Vetenskapsrådet.

WELAT SONGUR, FIL DR IMER-FÖRBUNDETS
STYRELSEORDFÖRANDE: 2004-2006

workshop

RELIGION

Mer forskning kring vardagsreligiositet och mindre fokus på extrema rörelser vore bättre. Nu är det islam som måste avdramatiseras!

- Målet är att kontrastera den dominerande bilden av muslimer, förklarade *Jonas Otterbeck*, när han presenterade sin studie *Samtal med unga vuxna muslimer i Malmö och Köpenhamn*. De former av religion som dessa ungdomar praktiserar är påtagligt privatiserade och ljusår från mediebilderna av militant islamism.

Avdramatisera islam vill också *Åke Sander* och *Göran Larsson*, religionsvetare som studerar omfattningen av islamofobi i Europa (läs artikeln som pdf). För *Göran Larsson* är det viktigt att pendla mellan historia och nutid eftersom det ligger en fara i att endast syssla med nutid.

Konvertiter och andra mycket engagerade är överexponerade som muslimer, menar *Jonas Otterbeck*. I varje given grupp kan du hitta cirka fem procent ateister och fem procent sekterister. De flesta muslimer är inte aktivistiska och ordet sekt måste in också i islamologin, liksom ökade inslag av komparation mellan olika religioner, anser *Otterbeck*.

- De unga jag intervjuat är så påtagligt en svensk nutidsgeneration. Den islam de utövar är en integrerad religionsform trots att den är stigmatiserande.

Majoritetssamhället låter heller inte dessa ungdomar komma undan, de tvingas ta ställning i någon form: "Jag är mer medveten om att jag är muslim här än jag var i Kurdistan" citerar *Otterbeck* en av dem.

Islamofobin och radikaliseringsen har ökat i Europa, anser samtliga.

- Men egentligen vet vi alldeles för lite om vad muslimer tycker eller hur de argumenterar. Vi måste ut i fält och ta fram nya fakta. Det finns ett stort behov av att studera de teologiska diskussionerna i Sverige, säger *Otterbeck* och väntar otåligt på att den generation som talar arabiska, persiska mm börjar forska. Då blir det ett genombrott... LB

IMER är politik!

Utmaningen är att börja tänka mer globalt och att interagera med varandra. Det är svagt att utbytet mellan politiker och andra som utformar nationella riktlinjer är starkare än mellan forskare.

- Likheter och skillnader mellan de frågor som forskare i olika länder ställer är i sig intressanta. Vad vi studerar, i USA, i England och andra länder, säger mycket om utvecklingen i respektive samhälle. Det är nödvändigt att utveckla det komparativa perspektivet och att inte nöja sig sin egen nationella "berättelse". Det är förvånande hur lite utbyte det finns på elevnivå, säger professor *Solomos*, professor i sociologi vid City University London.

Professor *Solomos*, som medverkat i utvärderingen av svensk IMER-forskning 1995-2002, hävdar att svenskar dock överlag är ganska medvetna om forskningen i andra delar av världen, medan man i Storbritannien är alldeles för fokuserade på de egna erfarenheterna. Nationella studier måste bli mer utblickande och jämförande och nätverksbygge måste ingå i undervisningen.

Själva forskningen kan inte undgå att vara kontroversiell, politiskt, engagerande och kritisk. Från att studera själva migrationen har många nu kommit till nästa nivå: Hur samhällena svarar på migration. Många av studierna leder till nya frågeställningar för den offentliga sektorn och politikerna att ta itu med. Den politiska agendan är avgörande, anser Professor *Solomos* som också är biträdande redaktör för *International Journal of Ethnic and Racial Studies*.

-Vi har nu haft strömmar av migration som pågått i årtionden. Hur ska vi bemöta framtida migration? Hur agerar

staten? Vilken typ av policies behövs för att bekämpa diskriminering? Kan man inför framtida migration skapa nya idéer för vad tillhörighet till ett samhälle kan bygga på?

-Hur kan man uppnå politisk inkludering av diametralt olika grupper, i samhällen med stor etnisk mångfald, med både gamla och nya immigranter, ett slags supermångfald?

Många anser att det mångkulturella samhället befinner sig i en kris. En tanke som breder ut sig är att det enda sättet att stoppa rasism är att stoppa invandringen. Här saknas forskning som visar om detta verkligen kan påverka rasistiska tankegångar, menar professor *Solomos*. Lika angeläget är det att se närmare på varför rasism appellerar till vissa grupper i samhället. Vi ska inte tro att vi vet allt. Vi behöver veta mer om rasistiska ideologier och hur de fungerar. Hur konstrueras rädslan, för de Andra och för andra religioner?

Det är paradoxalt tycker professor *Solomos* att samtidigt som det mångkulturella har ett större inflytande på musik, kläder och matvanor än någonsin förr så är det allt fler som tappat sin tilltro till ett fungerande mångkulturellt samhälle. Innan händelserna i Londons tunnelbana var det ingen som diskuterade muslimska kvinnors slöjor.

Dessa diskussioner måste alltid ställas i relation till hur samma fråga hanteras i andra länder. Utan jämförelser läser vi fast oss i nationella perspektiv. Genom utblickar kan panikreaktioner undvikas, anser professor *Solomos* och tillägger att han inte tror att debatten i Storbritannien kommer att leda till ett slöjförbud. "Vi har av tradition en ganska tillåtande attityd, som är av äldre datum. Detta är övergående panik." LB

Det vi inte vill se...

– Hur kan vi nöja oss med att år efter år komma fram till att integrationen inte fungerar, att segregationen ökar liksom de etniska konflikterna? Och är någon egentligen förvånad?

– Titta på diskrimineringen av dem som varit här sedan länge: judar, romer med flera. Detta är det europeiska dilemmat, säger Masoud Kamali, professor i socialt arbete vid Mittuniversitetet, som numera leder ett stort EU-finansierat projekt ”*The European dilemma*”. Du har å ena sidan deklarerandet av universalism, humanism och mänskliga rättigheter. Å andra sidan har du en strukturell/institutionell diskriminering som dagligen drabbar miljoner människor i Europa. Ovanpå detta har du ett eurocentriskt och postkolonialt förhållningssätt gentemot icke-europeiska länder.

– Universalismen gäller inte alla. Se bara på ”11 september”. 3 000 amerikaner dör. Resultatet blir att 25 000 afghaner bombas ihjäl. Detta kan försiga eftersom vårt tänkande begränsas av en massa föreställda andrafierande kategorier, säger Kamali och räknar upp: The West/The Rest, Occidenten/Orienten, modern/traditionell, kristendomen (vi) / judendomen och islam (dom), universalism (allt som ”vi” skapar)/partikularism. Dikotomier som vi påtvingar verkligheten också genom vetenskapen.

Integrationsfrågan har lämnat sin nationella arena, konstaterar Kamali. Rasismen är global. Vi har alltid varit globala, men i dag är det mer påtagligt än någonsin.

En del i utvecklingen av den globala rasismen är alliansen mellan de i Europa som inte vill se den strukturella diskrimineringen och de högerpopulistiska partier som nu sitter i regeringarna. Deras makt är inte så farlig men deras inverkan på de etablerade partierna är det. Förflyttningen av det politiskt korrekta åt höger och att återigen betrakta ”de andra” som ett problem, är påtaglig enligt Kamali. Vi lever i den nya marknadsekonomin där vi måste tjäna på de internationella kontakterna och inte ta ansvar. Och då resonerar vi som Nyamko Sabuni: Har de arbete så är de integrerade...

Integration har varit ledordet för ett otal utredningar ända från 1978, konstaterar Masoud Kamali. Men integration är inget som rör invandrarna, det är ett problem för majoritetsbefolkningen. Man utgår från att det finns två essentiell skilda grupper där det är invandrarna som ”saknar” språk, utbildning, arbete, sociala koder et cetera. Detta lägger grunden för en politik för ”de andra”. Med svenskheten som norm fungerar då integrationen exkluderande. Det kulturella åtskiljandet splittrar samhället. Masoud Kamali menar att vi måste lämna detta tänkande bakom oss.

Likväl finns det starka behov av att skapa gemenskap, om inte annat så för att undvika en katastrof. Och är social sammanhållning baserad på omfördelning av resurser så blir den omöjlig att upprätthålla om klyftorna förtsätter att öka.

– Det gäller nu för oss forskare att göra upp med vårt eget vetenskapliga metodologiska arv. Vi framställer oss som fristående men använder oss av samma paradigm, med vilket ”vi” brukar se världen.

– Vi ser också hur folk, i sin forskning, tvingas ändra sig och anpassa sig till den repertoar som är allmängiltig. Det måste till ett paradigmskifte om IMER-forskningen ska utvecklas. Och den viktiga frågan kvarstår: Hur är ett samhälle möjligt?

LB

workshop

BARN OCH FAMILJ

De asylsökande barnens uppväxtvillkor debatteras sällan. Inte heller vet vi tillräckligt om invandrarnas barns barndom i det nya landet.

– Det finns en konflikt mellan den restriktiva asylopolitiken och barnens rätt. Man tar sällan upp de trauman som barnen har utsatts för utan letar efter motsägelser. Men asylsökandeprocessen startar redan i hemlandet, och även händelserna som ledde till att barnen åkte hemifrån måste beaktas, sade professor *Ulla Björnberg* när hon presenterade sin studie om asylsökande barn i Europa som startar på allvar under 2007.

– Det saknas även inblick i tolkens roll i sammanhanget, påpekade *Ann-Christin Cederborg* när hon redovisade sin studie av hur migrationsverkets handläggare genomför barnintervjuer för att utröna barnens asylskäl.

– Tvåbarnsfamiljer bor på 20 kvadratmeter och delar kök och badrum med andra familjer. Det är normen på ett asylcentrum i Danmark. Barnen får visserligen någon form av undervisning men inget intyg, så de kan inte bevisa att de har studerat, visade *Else Christensens* utredning av livet på asylcentra i Danmark ur barnens perspektiv.

Men hur ser dagens barndom egentligen ut? Vilka olika sociala ramar – skola, familj, och fritid – spelar roll? Dessa frågor söker professor *Ingegerd Tallberg-Broman* tvärvetenskapliga forskargrupp svar på i ett nystartat projekt.

– Vi vet att svenska familjer tänker annorlunda än invandrarfamiljer när de planerar att starta familj, sade *Margareta Bäck-Wiklund* när hon presenterade resultat från ett projekt om familjebildning och försörjning. Medan den svenska modellen är ’jobb först – barn sedan’, med småbarnstidens vardagspussel i fokus, förlitar sig familjer med annan etnisk bakgrund på hjälp från släkten och planerar noggrant för barnens framtid redan från början. NW

workshop

ARBETE OCH UTBILDNING

Hur agerar västerländska/svenska företag i mötet med de anställda, när de placerar produktionen i låglöneländer långt från dess nationella förankring?

Nora Rützel redovisade sitt pågående projekt som fokuserar på etniska relationer i ett globalt perspektiv.

I studien problematiseras etniska relationer, klassrelationer och framför allt internationella klassrelationer samt processer för migration som vi kanske inte alltid tänker på. I detta fall handlar migrationen om företaget som förflyttar sig.

Ett positivt exempel som framhölls var att Eriksson till exempel som har flera fabriker i USA har utvecklat viktiga mångfaldsplaner där. Det har de däremot inte gjort i Sverige.

Att det saknas internationella jämförelser av olika länders och staters hantering av migration och integration inom IMER-forskningen framkom i en efterföljande diskussion liksom en viss kritik mot forskningens historielöshet.

Frågan om sär- eller likabehandling i skolan är temat för *Fredrik Sjögrens* studie som ingår i ett större projekt om *Värdekonflikter i skolan*. Han ställde fiktiva men fullt realistiska frågor till lärare, som enligt honom kan placeras i olika sfärer – till exempel frågan om slöja kan ses som privat, offentlig, religiös eller en könsfråga. Vilken lösning frågan får beror på i vilken sfär den placeras.

En annan fråga som Sjögren gav exempel ifrån handlade om Darwins evolutionsteori. Flera lärare svarade att den var självklar att ta upp inom NO och biologi, men inte i samband med ämnet religion. På detta vis kunde Sjögren se hur lärare förlade olika frågor till olika sfärer eller fält bland annat för att slippa alla upprörda föräldrar.

Läroutbildningen står i fokus för *Marie Carlsons* pågående forskning, bland annat frågan om hur mångfald och jämlikhet definieras och gestaltas i läroutbildningen. (se vidare abstracts.pdf)

Forskningen är för svensk

IMER-forskningen kan ses som ett verktyg för att 'se' Sverige i ett nytt ljus – i ett komplext ljus. Men den svenska forskningen utnyttjar sällan möjligheterna.

– Problemet med svensk IMER-forskning är att den är för svensk. Den är för geografiskt svensk då den utförs till övervägande del i Sverige om 'våra invandrare'. Den är också för organisatoriskt svensk, då ytterst litet internationellt samarbete och få jämförelser förekommer, sade Annika Rabo, docent i socialantropologi, verksam vid Ceifo, Stockholms Universitet.

– Framför allt, är IMER-forskningen för ideologiskt-kulturellt svensk.

I main-stream-forskning till exempel om hälsa, familj, utbildning inkluderas fortfarande inte personer med 'utländsk bakgrund' i kategorin svenskar. En 'svensk familj' heter Pettersson, Jansson eller Reinfeldt. I stället för att nedmontera dessa dikotomier reproducerar även den "kritiska" forskningen dem.

Annika Rabo illustrerade sina teser med exempel från den svenska Mellanösternforskningen och påpekade:

– Vi riskerar att producera forskning – åtminstone rörande Orientalen i Sverige – som är mycket mer kolonial och rassistisk än den klassiska orientalismen någonsin var. Då fanns nyfikenhet, språkkunskaper och detaljerade studier (ofta filologiska) låg till grund för analysen. Detta är sällan fallet i dag.

Rabo underströk vikten av att införa mångfaldsutbildning och mångfald i undervisningsväsendet – ett "område där den nationella kappan är kanske särskilt svår att kasta bort".

– Jag föreslår att IMER-förbundet inrättar ett läromedelspris till dem som bryter den nationella tvångströjan.

NW

Låt oss starta ett nätverk!

Låt oss starta ett nordiskt nätverk för barndomsforskning, där även barn med utländsk bakgrund är i fokus, föreslog Maren Bak. Trots att dessa barn är en del av det svenska samhället saknas de i forskningen.

Men är det viktigt med ett nätverksbygge? Och var ska ambitionsnivån ligga? Ska man arrangera seminarier, forskarskolor, konferenser?

Margaretha Bäck-Wiklund påpekade att ett nordiskt nätverk borde vara in-

tressant för alla då "norden är speciell, vissa drag är gemensamma och nordens sticker alltid ut."

Är du intresserad, kontakta Maren Bak, docent vid inst. för Socialt arbete, Göteborgs Univ., maren.bak@socwork.gu.se

På jakt efter nya gränser

– Sluta individualisera samhällsfenomenen! Restaurera IMER-forskningen, så att den återigen studerar de stora politiska, ekonomiska och kulturella processerna i samhället utan att förvandla dem till en addition av individer!

Yngve Lithman, professor i socialantropologi i Bergen, skrädde inte orden när han tog tempen på dagens IMER-forskning.

– Vi måste genomföra ett vetenskapligt paradigmskifte och släppa den metodologiska nationalismen. Det görs genom nya teoretiska och metodologiska instrument, som ger oss möjlighet att reflektera kring vad som pågår i samhället, EU, världen. Vi måste ställa kritiska frågor, fundera över gränser och marginaler och inte minst problematisera normaliteten, underströk han.

Migrationen visar ju tydligt att det finns mångfaldigt fler sätt att leva och manifesteras sig i dagens samhälle än det fanns bara för några årtionden sedan. Ändå lyser normalitetsprincipen igenom IMER-fältet.

– Den norska debatten om arrangerade äktenskap visar tydligt detta. De allra flesta äktenskap i världen är arrangerade. Kärlek är ett marginellt sätt att gifta sig på. Äktenskap anses vara alldeles för viktigt att överlåtas till tonåringar. Ändå gick debatten i termer av att arrangerade äktenskap är en avvikelse av hur människor ska leva. Ingen problematiserade det metodologiskt nationalistiska i synsättet: att se kärleksäktenskap som normalitet.

Professor Lithman är även kritisk till hur kulturbegreppet används såväl inom forskningen som i samhällsdebatten.

– Kultur ska ses som en uppsättning av möjligheter och potentialer, och inte något som styr eller förklarar handlandet. Individfokuserade förklaringar av samhällsfenomen leder till att man bortser från att vi är sociala varelser med gemensamma, historiskt givna koncept. Och att människor måste mer eller mindre förhålla sig till olika samhällshorisonter och agera därefter.

Även en internationell orientering av forskningen behövs, anser Yngve Lithman.

– I Österrrike finns Europas sämst utbildade andra generation migranter. De ses som gästarbetarnas barn och de styrs in på spår som leder till relativt okvalificerade jobb, mot ett yrke.

I Frankrike finns Europas bäst utbildade andra generation invandrare, som ser sig själva som medborgare i republiken, och strävar efter en utbildning. Österrrike har högst sysselsatt andra generation; Frankrike lägst andel sysselsatta. Detta är en paradox. Hög utbildning leder fram till deltagande i republiken men inget jobb, medan systemet som skapar ett delvis utanförskap i Österrrike, leder till arbete.

– Ett internationellt perspektiv kan med andra ord dramatiskt ifrågasätta våra föreställningar. Individfokuserade förklaringar leder fel, lika så att se kultur inte som möjligheter utan som förklarare av människors handlande. Forskningen måste därför finna, definiera och problematisera nya gränser som gör det möjligt att förstå vad som händer i dagens samhälle.

NW

workshop

STADEN OCH UNGA

Samtidigt som språket är en viktig mekanism för att förstå uteslutning döljer fixeringen vid "bristfälligt språk" andra sammanhang.

– När diskussionerna hamnar i att alla måste "lära sig en standardiserad svenska" förlägger man problemet till "invandraren" som ska göra språkläxan och samtidigt döljer man de strukturer som fungerar exkluderande i utbildningssystem eller på arbetsmarknad, underströk *Rickard Jonsson*.

Ove Sernhede gav en historisk, ekonomisk och social översikt över Göteborgs omvandling och tecknade bilden av en stad som är segregerad, men också där unga kan agera, bryta gränser, och om ungas kreativitet och politiska agens exempelvis i hiphopkollektiv.

Han talade dels om skolor i förorten med sedvanliga problem och bekymrade skolläringar. Men också om motsatta processer. En gymnasieskola i förorten lockar elever från hela Göteborg och förortsungdomar som söker sig in till skolor i centrum.

Att ha ett "dåligt" eller "begränsat språk" – som debatten om den så kallade "blattesvenskan" bland annat handlade om i våras – kan förstås som att man dels inte förmår anpassa sitt tal efter kontexten, dels som att man bedömer andras tal på alltför vaga eller generaliserande grunder, påpekade *Ellen Bijvoet* och *Kari Fraurud*.

– Stereotypier drabbar även ungdomar som lever i glesbygden, även om IMER-forskningen ofta centreras till livet i staden eller dess förorter, underströk *Peter Wära*.

Att forskaren själv blir en oundviklig del av materialet, inte minst genom sina kategoriseringar, diskuterades livligt i samband med att *Hanna Wikström* redogjorde för sitt avhandlingsarbete om familj, kön, sexualitet bland iranska familjer i Sverige.

RICKARD JONSSON

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

Följande presentation är inte ett regelrätt paper, utan bygger på en presentation av mitt pågående avhandlingsarbete om familjer från Iran i Sverige.¹ Jag berättar inledningsvis om avhandlingens utgångspunkter och redogör sedan för resultat i studien.² Avslutningsvis gör jag en kort av analys av fyra citat från intervjuer med föräldrar och unga med fokus på förorten.

Teman för intervjuerna är *ursprungsfamilj & parbildning i Iran* (föräldrar) och *föreställningar om familj, kön, kärlek, sexualitet och tillhörigheter* (alla). Plats och föreställningar om "svenskhet" och "iranskhet" är centralt i analyserna. Utgångspunkten i avhandlingen är i en bild i media och offentlig debatt som även återkommer i forskning, vilken jag kallar *den problematiska invandrarfamiljen*. I denna ingår komponenter som islam och en diffus koppling till "kultur", "traditioner" och problematiska livsstrukturer. Exempel på detta är debatten om Fadime. Den här bilden har i sin tur lett till att jag valt att fokusera de teman som angivits. Och man kan säga att jag dekonstruerar bilden av "den problematiska invandrarfamiljen" med hjälp av familjernas berättelser. Jag plockar alltså isär bilden i dess beståndsdelar och ger förslag på andra representationer av familjer som har migrerat till Sverige. Materialet visar på både komplexa, motsägelsefulla och reflexiva processer och bilder.

Teoretiskt använder jag ett *postkolonialt perspektiv*, vilket innebär att ställa frågor som: Hur skapas kulturella identiteter i det globala samhället? Hur skapas och upprätthålls rasismens stereotyper? Vilken möjlighet finns att utveckla alternativa identiteter och strategier som går bortom dom som instiftats av den västerländska moderniseringen och kolonialismen? Att arbeta postkolonialt innebär i sin tur ofta att göra gemensam sak med poststrukturalismen. Det innebär i sin tur att fokusera på *hur* något konstrueras – det vill säga att undersöka förutsättningarna för att något konstrueras på ett visst sätt vid en given tidpunkt – i stället för att bara titta vad som sägs. Kontexten för ett resonemang betraktas också som fundamental för möjligheten att uttrycka något på ett visst sätt.

Jag använder även feministisk poststrukturalism. Gemensamt för de postkoloniala och feministiskt poststrukturalistiska perspektiven betrakta kön och platsade representationer eller rasifiering som en "resonansbotten" i analyserna. Det medför att betrakta rasifiering/platsade representationer och kön som lite viktigare och mer fundamentala än andra kategoriseringar.³ Gemensamt för dessa perspektiv är också en syn på språket som fundamentalt för att skapa social mening och även få kunskap om världen.

I arbetet används begreppen *rasifiering* och *platsade representationer*, inte begrepp som "ethnicitet" eller "kultur". Anledningen är att de senare kommit att förknippas med och blivit liktydigt med just dessa, medan "svenskar" betraktas som "kulturlösa". På samma sätt riskerar alla begrepp inom migrationsforskningen att bli synonyma med de Andras platser/ethniciteter eller kulturer – och tappa sin funktion som "neutrala". Min användning av plats och rasifiering är ett försök att komma runt detta. Detta resonemang leder i sin tur till begreppet identitet. I stället för att betrakta familjerna och familjemedlemmarna som att de *är* olika saker, undersöker jag hur de konstrueras, eller *gör*, olika företeelser som familj, kön, sexualitet eller rasifierade representationer. Detta betraktas i sin tur som något som beror av situation och kontext. Det är alltså en aktiv kategori och inte något man är bärare av en gång för alla. Att göra kön eller

workshop
STADEN OCH UNGA

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

workshop
STADEN OCH UNGA

sexualitet på olika sätt kallar jag för att inta olika *positioner* och detta är mitt "identitetsbegrepp" så att säga.

Vad har jag kommit fram till?

Som nämnts tar min problemformulering sin utgångspunkt i bilden av den "problematiske invandrarfamiljen". En annan bild som visat sig central i familjernas berättelser är också den första bildens dikotoma motsats och kan formulera som den "oproblematiske, vita, heterosexuella kärnfamiljen". Dessa två; den *invandrade och problematiske familjen* respektive den *infödda och "normala" familjen* utgör den struktur – eller de två poler – vilka familjemedlemmarna laborerar med i berättelserna.

Jag har valt att strukturera de olika förhållningssätt, eller positioner, familjemedlemmarna intar med hjälp av en modell av Stuart Hall.⁴ Den innebär att intervjupersonerna kan inta tre möjliga positioner i förhållande till en dominerande bilden av "den svenska, heterosexuella kärnfamiljen". De tre positionerna innebär att förhålla sig i *enlighet med* den dominerande bilden av den "svenska familjen" och "svenskhets" respektive; att förhålla sig *förbandlande*; eller *oppositionellt*. Alla tre förhållningssätt kan intas av en och samma familj; antingen av olika familjemedlemmar, eller i olika sekvenser av berättelserna hos enskilda familjemedlemmar. *Därmed är det inte giltigt att tala om identitet, utan positioner som intas och är föränderliga utifrån situation.* Det finns också flera sätt att besätta varje position, vilket beskrivs nedan.

En position i enlighet med den dominerande diskursen. Att inta ett antingen-eller. I de berättelser som förhåller sig i enlighet med den dominerande diskursen laddas föreställningen om den "svenska familjen" med "goda värden" som modernitet, jämställdhet, frihet och demokrati. Samtidigt laddas bilden av den "iranska familjen" i Iran med "onda värden" som tradition, manligt förtryck, misshandel, tvång, konservatism och kuvade kvinnor. Att positionera sig i enlighet med den dominerande diskursen innebär att sträva efter att göra *svenskheten* och att "göra familj på ett svenskt sätt" och "som svenskar", det vill säga att göra familj i enlighet med den dominerande diskursen om "svenskhets" och "den svenska familjen".

"– Jag vill att du ska komma in i det här sambället som en svensk. Inte som en iranier som kommer in här och försöker påtvinga någonting." (Mamma)

"– Hon [mamma] vill inte ens att jag ska gifta mig, hon säger res! Se saker!" (Dotter)

Exempel på saker som "kulturmärks" är önskan att barnen ska "ha frihet", skaffa sig partners av det motsatta könet, inte gifta sig för tidigt, göra resor och göra en aktiv *ungdomstid* i stället för att slå sig till ro med en familj. I enlighet med bilden av normalitet i den svenska kärnfamiljen betraktas också skilsmässofamiljen som en trasig och ofullständig familj. Man kan också se att diskriminering tar litet utrymme i denna form av berättelser. Det beskrivs, precis som i de andra berättelserna, men upplevs inte som ett stort problem.

"Man kan säga att 80 procent är bra i Sverige och 20 procent är rasism." (Mamma)

I stället vänds udden mot "det iranska" som ses som förtryckande. Man kan också se att *modernitet* intar en hegemonisk position och identifieras som "svenskhets". Att positionera sig

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

som en "svensk familj" innebär att tala om "invandrare" som Andra och sig själv som en del av normen/svenskheten. De Andra är säkert värre än en själv för det har man hört, läst eller sett på TV. Även uttrycket "Andra, men inte vi" ingår i denna repertoar. Man kan också se hur den mångkulturella förorten (inte "invandrarna") görs som en symbol för en machoidentitet och kön som inte accepteras i familjerna. Man kan säga att bilden av "svenskhet" och "iranskhet" som olika saker bibehålls genom denna position. Det innebär att se både distinkta skillnader mellan iranskhet och svenskhet och att värdera "det svenska" högre, eller som det enda sättet att leva.

En förhandlande position. Att inta ett både-och. Den förhandlande positionen innebär att förhålla sig till både en motdiskurs och en dominerande diskurs. I denna typ av berättelser betraktas *både* värden förknippade med "svenskhet" och den "svenska familjen" – och värden förknippade med "iranskhet" och den "iranska familjen" som brukbara diskurser, vilka innehåller båda negativa och positiva aspekter. Man betraktar dessa som parallella och vill se sig själv som en produkt av båda.

Denna position kan även innebära föreställningen om att "ha en erfarenhet extra" som tillgång (vilket familjen som inte migrerat inte tänks besitta). Det kan också innebära att se sig som en sorts modernitetens/svenskhetens fanbärare och missionärer i kontakt med släkt och vänner i Iran. Ytterligare en variant är att betrakta "iranskhet" i Sverige som en motdiskurs mot den hegemoniska "svenskheten". Det som betraktas som negativt i denna motdiskurs föder i sin tur kreativa strategier för att kringgå eventuella krav på anpassning, vilket innebär protest och acceptans samtidigt.

Denna position kan slutligen också handla om att "uppvärdera" det egna i form av det mångkulturella bostadsområdet. Att trivas i den demoniserade förorten blir detsamma som att säga, vi trivs med vilka vi är, vilket bryter ny mark mellan de två olika positionerna svensk/inte svensk. Utifrån denna position betraktas också skilsmässofamiljen, såväl som den homosexuella familjen, som familjeformer bland andra.

En oppositionell position. Att inta ett varken-eller. Den tredje oppositionella positionen utgörs av anspråk på ett rum som inte domineras av de två polerna den "svenska familjen – "invandrarfamiljen"; respektive modernitet – tradition. Det innebär att *varken* se sig som "iransk" eller "svensk", utan snarare som världsmedborgare, eller helt enkelt bara en familj. Här *upphävs* logiken för att konstruera bilden av "iranska" och "svenska" familjer bestående av olika "kvaliteter" eller egenskaper. De positioneringar som inte förhåller sig till den dominerande logiken tar formen av motberättelser som öppnar upp ett nytt utrymme bredvid de två dominerande bilderna.

Det finns två områden där det fortfarande kan vara giltigt att tala om "olikhet". Det ena handlar om att familjen som migrerat inte sällan gjort extraordinära erfarenheter genom förluster av närstående eller våld kopplat till politiska skeenden, krig, flykt eller fängelsevistelser. Det andra området handlar om *hur familjen som migrerat görs i Sverige*, det vill säga i enlighet med den problematiska bilden. I det första fallet skapas erfarenheter som kan behöva hanteras eller bearbetas. I det andra fallet skapar exkludering och diskriminering i form av endimensionella kategoriseringar protest och sorg. Utifrån denna position kan också det största missnöjet med diskriminering i Sverige spåras.

workshop
STADEN OCH UNGA

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

"Du är alltid inlåst i din kulturnamnskytt" (Man)

"Men vi är så, vi är som andra [normala] människor!" (Man)

"Varför kan dom inte fråga: 'hur har ni det i er familj [i stället]?' "(Kvinna)

Här blir den mångkulturella förorten en symbol för frånvaron av kategoriseringar genom den "blandning" som återfinns där. I stället för att välja antingen det "svenska" eller det "iranska" positionerar man sig bortom dessa i ett rum på andra villkor. Det innebär att inte vilja bli förknippad med förtryck, "iranskhet" eller "svenskhet", utan något bortom dessa två – helt enkelt som familjer. Detta kallar Hall att ge sig in i kampen om diskursen och om att definiera verkligheten.

En utesluten diskurs i materialet som helhet är "kulturkrockstemat". Man kan alltså inte se att migrationen till Sverige inneburit ett "problem ur kulturmötetssynpunkt". Snarare ses kreativt kryssande mellan olika platsade praktiker och situationer. Kulturkrockstemat skulle, om det fanns representerat, placeras in under den första, dominerande positionen då det upprätthåller den binära uppdelningen av "iranskhet/svenskhet", man/kvinna och föräldrar/barn som åtskilda och olika, vilket tänks resultera i konflikter inom familjen.

Citat & exempelanalyser med fokus på förorten:

För att ge exempel från intervjupersonernas berättelser följer här fyra citat med fokus på förorten som plats och identifikationsobjekt.⁵ Jag gör en kort analys i förhållande till berättelserna. Först presenteras två citat i vilka man kan se en dominerande bild av förorten. Sedan följer två citat i vilka man kan se en motbild till denna. Jag analyserar slutligen intervjupersonernas sätt att förhålla sig till dessa bilder genom de tre olika positionerna *inlighet med*, *en förhandlande position* och *en oppositionell position*. Resonemaget blir med nödvändighet både schematiskt och kortfattat.

Den dominerande bilden av förorten

1. Nedan följer ett citat från en intervju med Haideh. Hon lever med sin man och två barn i en förort i Göteborg. Hon studerar för närvarande på universitetet för att få en yrkesexamen.

Jag hade problem med min pojke. Han blev så arg på mig. Jag blev så ledsen för hans uppförande mot mig, han var så uppkäftig. [—] Jag förstår honom som tonåring. Men det finns gränser också. Hur mycket jag än älskar honom, kan jag inte acceptera att han uppför sig som en *man* [med eftertryck] mot sin mamma! ..såna här könsroller. Jag sa "om du gör så mot din flickvän i morgondagen det blir samma sak [hård reaktion]. Jag vill inte han ska lära sig heller. Dom här pojkarna som...i området...när dom går i gäng och pratar om flickor, den här machokulturen, jag ser att det finns i svenska samhället och kanske bland invandrargrupper också mer. På något sätt ser han...eller äh.. Men det finns inte i vår familj, jag *vet* att det inte finns. Jag gav inte honom det. Och [min man] har inte gett honom de här värderingarna. Det

workshop
STADEN OCH UNGA

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

workshop
STADEN OCH UNGA

är många gånger han kommer och frågar och vi säger ”vi tänker inte så”. (Haideh, kvinna)
2. Citat nummer två är från en intervju med Hamid som lever med fru och två barn. Han arbetar som tjänsteman.

Förut tänkte jag inte att det inte var ett bra område. Men när man får barn blir det en annan sak. Skolan till exempel. Det är inte konstigt att det är mycket liv i skolan, att barnen är oroliga och mår dåligt. Dom har en jobbig situation hemma...när dom är socialt utsatta. Och när skolorna inte får resurser att ta hand om det här blir det en ohållbar situation. Vi vill flytta. Min yngsta son kom hem en period från skolan nästan varje dag och tjatade och ville flytta. (Hamid, man)

I de två berättelserna kan man identifiera en dominerande diskurs i vilken förorten demonieras. Det är ett fattigt område, en dålig plats för barnen som lär sig ett machobeteende som inte fanns i familjen innan. Från förorten gör alltså negativa influenser intåg i familjen och såväl skolgång som de resurser som borde finnas för att stötta utsatta familjer uteblir. Här ingår begrepp som: stökighet, fattigdom, machoideal, vantrivsel och låg status. Detta sätt att representera förorten förekommer i media såväl som i intervjupersonernas berättelser.⁶

En motbild av förorten

3. Citat nummer tre kommer från en intervju med Farid som arbetar som tjänsteman och bor med fru och tre barn.

*Eb...vad tänker du om den plats som ni bor på i Göteborg? Vad tänker du att den säger om er, om det är [Stadsdelen], eller [Bostadsområdet] eller Göteborg..? Det är [vårt bostadsområde i Nordost]. Jag tror att vi mest känner oss som [Nordost]bor. Eftersom vi har tillhörighet i den här miljön, att vi bor i [Nordost], det är mycket mångfald och för oss skulle det vara väldigt konstigt att bo på något annat ställe. Vi känner en tillhörighet, samtidigt känner man en del människor, och själva området, naturen är mycket vacker. Och gör att vi...jag tror inte att vi lämnar [Nordost] någon gång. Man känner en del grannar och man har en typ av tillhörighet. *Vissa som jag pratat med, som bor [här], dom vill flytta härifrån.. Vad tror du skiljer er?* Jag tror det...dom har fel uppfattning av...eh, dom som vill flytta är mest oroliga för sina barn. Mest. En hel del. En del har kanske också svårt att hitta arbete.*

Dom tror att om man byter miljö, så kan man skaffa nya förutsättningar och så. Samtidigt är människor väldigt olika...men vi har passerat dom här gränserna, våra barn är redan vuxna. Och den sista kommer heller aldrig hamna i kriminalitet. Eller..det har aldrig börjat så, våra tre barn har aldrig stått nere på Torget och hängt och druckit öl och så. Det har bara varit så. Det betyder inte att vi har tagit mycket hand om dom, vi har varit mycket upptagna, men det har blivit så. (Skrattar) Att vi på nåt sätt har klarat oss och samtidigt har vi nära vårt jobb och vi känner många här, och vi känner igen alla gator och områden här och vi går och promenerar och så. Det finns inte bättre plats i Göteborg. *Tänker [barnen] också så?* Jaaa....eh...det är lite våran närvaro här som gör att dom [stannar]...men annars, om dom hade ekonomisk möjlighet skulle dom kanske hyra en lägenhet mitt i stan, dom har sin uppväxt i storstäder, dom vill

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

ha mer liv och händelse och så. Men.. En bor här. Om den äldsta ska flytta också, om det går att hitta lägenhet i här så bor hon gärna här också. Dom tycker om [Nordost]. Det är inte så att dom hatar eller vill flytta Nä, nä, nån sån känsla finns inte. (Farid, man)

4. Citat nummer fyra kommer från en intervju med Parvaneh som är 23 år. Hon arbetar extra inom vården och bor med sin mamma och syskon.

Först var alla invandrare då, dom som läste svenska och på förläggningen. Sen flyttade vi till [en mindre svensk stad]. Då började jag i vanlig svensk skola. I min skola var typ bara svenskar, vi var tre invandrare, vi var typ rätt mobbade. (skrattar) Det är en liten församling, så kommer det en invandrare från ett land långt, långt bort, med helt andra seder, och konstiga kläder, pratar konstigt. Så det var mycket mobbning där. Men jag hade fått lite ifrån mammas ”säga ifrån”, så jag typ slog alla. [—] Sen flyttade vi till Förortstorget 88. Och då började jag typ känna som att, ja, jag tillhör. För det var stor skola, stor stad, fler invandrare i den skolan än förut. Man var inte den konstiga längre med mörkt hår. För det fanns andra som var såna. Då bröt jag nästan helt med iranier. [—] Sen började jag umgås med det persiska samhället igen – tyvärr! Typ om jag skulle sluta umgås med iranier nu och bara umgås med svenskar så skulle det bli ”Jaha, hon tycker hon är så mycket bättre än oss!”. [—] Nu är det inte längre så, för man har vuxit upp och man har slutat ...man har slutat behöva identifiera sig med en särskild, då var det mycket att man skulle hitta sin identitet och hitta vart någonstans man tillhör. Typ man känner sig utanför i det svenska samhället och välkommen i det persiska samhället. Sen när man har kommit lite längre så .nu behöver jag inte godkännande från någon sida. Nu kan jag typ umgås med vem jag vill och den jag tycker passar ihop med mig den umgås jag med. Man vänder sig till den man trivs med. *Det låter nästan som tre gemenskaper; kanske lite tillspetsat, men dels nåt man kan kalla det svenska majoritetssamhället, dels den iranska gruppen och sen till exempel människor i Hammarkullen där är det ju människor från hela världen?* Ja. Så är det. (Parvaneh, kvinna, 23 år)

workshop
STADEN OCH UNGA

I citat 3 och 4 kan man se hur en motbild till den demoniserade bilden konstrueras genom att upphöja förorten utifrån begrepp som: tillhörighet, hemkänsla, vacker natur, trivsel, lugn och mångfald. Här skapas ett frirum från fasta identifikationer och kategorier. Men man kan även se element av den dominerande diskursen i form av begrepp som kriminalitet eller risken att barnen hamnar ”nere på torget”.

Analys

Man kan alltså dels se hur förorten beskrivs genom negativa begrepp och fasar in i en *dominerande diskurs* om den demoniserade förorten. Den *motbild* som konstrueras i förhållande till den dominerande diskursen målas upp genom begrepp som vacker natur, hemkänsla, tillhörig-

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Plats & familjer från Iran i Sverige

Hanna Wikström
Institutionen för
socialt arbete
Göteborga

het, mångfald och trivsel.

I de två första citaten kan man också se hur Haideh och Hamid positionerar sig *i enlighet med* den dominerande demoniserande bilden av förorten genom de negativa ting som kan drabba den som bor där. Men Hamid intar även en *förhandlande* position i vilken förorten är bra som plats för vuxna, men inte för barnfamiljer och barn. Man kan också se hur Farid (citat 3) förhåller sig förhandlande genom att säga att det kan hända att man hamnar nere på torget och blir kriminell, men att de sluppit detta trots att de inte vakat över barnen speciellt mycket.

I såväl Farids berättelse som i Parvanehs berättelse (citat 4) intas till övervägande del en *oppositionell position* som innebär att identifiera sig med förorten i positiv bemärkelse och mot den demoniserande bilden. Förorten blir genom den oppositionella positionen en självklar bild för identifikation och tillhörighet. I denna bild utgör förorten som "mångkulturell" ett frirum från varken svenskhet- eller iranskhet – utan ett rum för både- och eller varken-eller.

¹ Underlag för studien är 31 intervjuer med föräldrar och unga i dessa familjer. (Totalt 19 personer i 7 familjer). Jag har även tillbringat tid hemma hos familjerna som alla bor i något av Göteborgs multietniska förortsområden.

² Avhandlingen kommer att publiceras i maj 2007 med titeln *(O)möjliga positioner. Familjer från Iran & postkoloniala reflektioner* varför jag inte bifogar några referenser här, utan hänvisar till texten som helhet.

³ Naturligtvis spelar också klass, sexualiteter, ålder och så vidare också roll i analysen.

⁴ Stuart Hall "Encoding/Decoding" i Hall Red. *Culture, Media, Language* (1980) Routledge, London. Jag kallar detta för att ta vara på, och samla upp, den komplexitet som medges i den poststrukturella analysen. Modellen blir därför en form av hybridkonstruktion mellan ett strukturalistiskt synsätt och det poststrukturalistiska synsättet.

⁵ Mina frågor är markerade som meningar i kursiv stil i citaten. Understrykningar markerar sådant jag plockar upp i analysen.

⁶ Se till exempel Ylva Brune

workshop
STADEN OCH UNGA

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

IMER-
forskning,
FAS
särskilda
ansvars-
område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

plenum

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap
initierar och finansierar grundläggande
och behovsstyrd forskning för att främja
människors arbetsliv, hälsa och trygghet

www.fas.se

Grundforskning&tillämpad forskning om

Arbetslivets inriktning och utveckling

- Arbetsmarknad
- Arbetsorganisation

Individens hälsa och levnadsvillkor

- Arbete och hälsa
- Folkhälsa

Samhällets regelverk och trygghetssystem

- Valfärd
- Omsorg och sociala relationer

www.fas.forskning.se

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

IMER- forskning, FAS särskilda ansvars- område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

plenum

FAS ansvarar för samordning av forskning inom följande områden

- Funktionshinder och handikapp
- Socialvetenskaplig alkoholforskning
- Internationell migration och etniska relationer (IMER)
- Äldre
- Barn och ungdomar

FAS har ett bevakningsansvar för forskning inom elektromagnetiska fält och elöverkänslighet.

www.fas.forskning.se

Forskning om Internationell Migration och Etniska Relationer handlar om

- Befolkningsrörelse mellan olika länder
- Etniska relationer
- Utvandring, invandring och återvandring
- Migrationspolitik
- Nationalism och medborgarskap
- Arbetsmarknadens funktions sätt
- Diskriminering och utanförskap
- Segregation i boende och arbetsliv
- Valfärd, hälsa och livskvalitet

www.fas.forskning.se

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

plenum

IMER-
forskning,
FAS
särskilda
ansvars-
område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

Kunskapsbehov utöver grundläggande och tillämpad forskning

- Utrednings- och åtgärds kunskap; ex:
- Bra statistik och uppföljning
- Lokalt baserad utvecklingsstrategi
- Systematisk utvärdering (IFAU)
- Uppföljning av systematiska försök
- Kvalificerad interventionsforskning
- Metodutveckling av utvärdering
- Bättre komparationer internationellt

www.fas.forskning.se

Behov av förklarings-, förståelse& förändringsinriktad forskning om

- Arbetsmarknadens funktionssätt
- Över- och underutbildning/skills gaps
- Diskriminering och utanförskap
- Boendesegregation & enklavismer
- Politik och institutionella villkor
- Svensk mentalitet&kulturella avstånd
- Livsberättelser, identitet och etnicitet
- Språk, religion och tillhörigheter
- Medier och mångfaldens samhälle

www.fas.forskning.se

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

IMER-
forskning,
FAS
särskilda
ansvars-
område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

plenum

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

plenum

IMER-
forskning,
FAS
särskilda
ansvars-
område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

FAS stöd till IMER-forskning

- Mångfaldsprofilen från ("Ralf-arvet")
- IMER-profilen ("SFR-arvet")
- Utvärdering 2003
- Stöd till konferenser&nätverk&dialog
- Totalt stöd under 2005 (17.5+21MSEK)
- 16 projekt och två programstöd/2005
- Samverkan med Svenska ESF-Rådet
- Sjunkande nivå 20 – 17.5
- Total nivå samma – 40 – 38.4

www.fas.forskning.se

IMER-forskningen i SOU 2006:79

- Teoretiskt perspektiv :ettflera??
- Postkolonialism&institutionalism
- Majoritetskulturens hegemoni
- Intersektionalism och socialkonstruktivism
- Forskningsfinansierare-etnisk bias
- Förslag: självständig stiftelse
- ...för hela IMER-fältet eller...?

www.fas.forskning.se

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

IMER-forskning,
FAS
särskilda
ansvars-
område

Professor
Rune Åberg
huvudsekreterare,
FAS

plenum

IMER-forskningen inför framtiden...

- Eget fält eller integrerad modell?
- Normativ drive vs kylig metodism
- Vetenskaplig kvalitet/brukamytta
- Starka miljöer-starka forskare
- Doktorander, post doc eller seniorakademi
- Internationella kontakter & samverkan – Norden&EU plus

www.fas.forskning.se

Forskningsinformation och samhällsdialog

- Webbplats, www.fas.se
- Nyhetsbrev, Forskning och Resultat och Newsletter
- Rapporter och populärvetenskapliga översikter
- Konferenser och seminarier
- Presskontakter
- Publiceringsbidrag

www.fas.forskning.se

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Barns rättigheter att komma till tals

Docent
Ann-Christin
Cederborg
Institutionen för
beteendevetenskap
Linköpings universitet

E-POST: ANNCE@IBV.LIU.SE

workshop
BARN OCH FAMILJ

Den här inledningen utgår ifrån barns rättigheter att komma till tals i alla ärenden som berör dem vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Det saknas forskning som belyser hur ensamkommande barn kommer till tals när de söker asyl i Sverige. I föredragningen redovisas en studie som analyserat hur handläggare ställer sina frågor och hur tolken översätter dem.

Migrationsverkets handläggare av asylärenden har till uppgift att för barn liksom för vuxna utreda varje påstående om risk för förföljelse eller andra omständigheter som ger behov av skydd i Sverige. Det kan betyda att handläggare har att balansera mellan barnets intressen i förhållande till dess familj eller landet de kommer ifrån.

I asyl ärenden där barn är inblandade ska det i beslut framgå om barnet hörts och vad som kom fram i utredningen. Det ska också framgå hur barnets skäl har beaktats och om dessa skäl har påverkat beslutet. Verket ska klargöra barnets familjebild och hemförhållanden i ursprungslandet. Hänsyn till barnets intressen ska vägas mot andras i de bedömningar som görs av verket. En tolkning av barnets bästa är inte en förutsättning för uppehållstillstånd i Sverige.

En asylutredning inkluderar en barnintervju om verket bedömer att det är möjligt utifrån barnets ålder och mognad. Under intervjun ska handläggaren skapa en förståelse för barnets unika situation och behov. Barnets egna asylskäl ska klargöras så långt det är möjligt. Barn ska inte pressas till att ge information som skulle kunna användas mot den övriga familjen. Hur intervjun går till kan vara avgörande för hur barnets berättelse kan tolkas. Styrande frågor har konsekvenser för kvalitén på den information barnet ger och därför ska barn få chansen att berätta så fritt som möjligt.

Handläggaren kan oftast inte barnets hemspråk och det asylsökande barnet kan oftast ingen svenska. Barnintervjun görs därför oftast med hjälp av en tolk som fungerar som ett ombud för lyssnandet. Översättningen av det sagda blir avgörande för asylsökande barns möjligheter att återge sin situation så korrekt som möjligt. Tolkens arbete är också avgörande för hur barns berättelser kommer att förstås.

Anförandet utgår från en studie där tio handläggare vid Migrationsverket intervjuade 26 olika barn varav 6 var flickor och 20 pojkar i åldrarna 14 till 18 år. Vid intervjutillfället deltog 17 olika tolkar i asylsamtalen. Resultaten visar att handläggare ställer för många styrande frågor och att tolkens översättning signifikant avviker från ursprungsfrågan.

Studien visar på behovet av att handläggare behöver utveckla sin intervjuar kompetens. Dessutom behöver de förbättra sin förmåga att ställa frågor som kan underlätta översättningen. Tolkar å andra sidan bör utveckla sin förståelse för kvalitet i frågetyper och öka sin förmåga att anpassa översättningen till handläggarens fråga.

Slutsatsen är att barn hanteras som vuxna och det finns bristande förståelse för deras unika utgångspunkter när intervjuer om deras asylskäl utreds. Trots bevis om motsatsen kan intervjuer med ensamkommande asylsökande barn ha prägeln av polisförhör där berättelsen blir ifrågasatt såväl som barnet. Utifrån rättsäkerhetssynpunkt är det problematiskt att vissa tolkar kan bidra till att barnet inte svarar på handläggarens fråga och att handläggaren inte får de detaljer från barnet som efterfrågades.

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Asylum- seeking children's welfare, health and well-being

Professor Ulla
Björnberg
Department of
Sociology and
Centre for European
Research,
Göteborg University

E-POST:

ULLA.BJORNBERG@SOCIOLOGY.GU.SE

Within the framework for the expanding research on childhood, there are studies dealing with migration and ethnicity with a focus on children and young people. Very few studies, however, have specifically addressed the special theoretical and empirical problems that the asylum application – or, as we choose to call it, the transitional process – entails for children's health and well-being.

Research on refugees has largely neglected analysis of children's situation in the asylum-application process, both from an institutional perspective and in terms of children as participants. The problems of parents are often great and easily obscure the problems and needs of children. Knowledge about refugee children's health in Sweden is relatively limited. The reports that exist, however, strongly indicate that they are a vulnerable group with extremely impaired health in comparison to children born in Sweden. Experience shows that many children feel badly during the asylum-application process and that even their health can be worsened.

Asylum applicants enter a transitional process that can be described theoretically with the concept of liminality, a social state or phase in which one's position and identity are unclear, and which is characterised by great ambiguity.

Studies of the transitional process show that local institutional contexts have a decisive importance for the individuals' mental well-being. This is related partly to what resources the individuals have at their disposal, with which they can guide and control their life situation – in short, to the individuals' scope for action.

Despite the central role that the children play from the parents' standpoint during the transitional period, it is commonly observed that children are not allowed to speak for themselves to the environment and be heard as such. There are numerous documented research results showing deficiencies in children's right to be heard in, for example, the process of applying for asylum.

workshop
BARN OCH FAMILJ

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Familje- bildning och för- sörjning mellan grupper med olika etnisk bakgrund.

Birgitta Jansson,
Torun Österberg,
Mona Franséhn
Margareta Bäck-
Wiklund
Inst. för Socialt
Arbete,
Göteborgs univ.

E-POST: MARGARETA.BACK-
WIKLUND@SOCWORK.GU.SE

Relationen mellan fertilitet, socialpolitik och arbetsmarknad har de senaste decennierna tilldragit sig stort intresse såväl inom politik som i vetenskapliga studier. De sjunkande födelsetalen i Västeuropa har uppmärksammats som ett demografiskt och ekonomisk problem. I ett globalt perspektiv är överbefolkning emellertid den dominerande diskursen. Sverige som representant för den skandinaviska välfärdsstaten av socialdemokratisk modell har ett omfattande institutionellt stöd med såväl betald föräldraledighet som utbyggd offentlig barnomsorg. Födelsetalen varierar emellertid i Sverige i större utsträckning än i andra europeiska länder och antyder ett samband mellan arbetsmarknadsanknytning och barnafödande. I följande presentation avser vi att studera om förhållandet mellan den institutionella bakgrunden och "timing" för första barnets födelse skiljer sig mellan inflyttade och svenska kvinnor.

Vad betyder den välfärdsstatliga kontexten för beslutet att bilda familj och att skaffa barn? Vilka överväganden, tidigare erfarenheter och kunskaper är viktiga för att bli förälder? Hur resonerar unga vuxna i övergången till föräldraskapet och hur interagerar individuella planer och förutsättningar med kollektiva strukturer?

Det empiriska materialet består av ett omfattande registermaterial i kombination med biografiska livshistorier. Resultaten visar att kvinnor från länder med annan institutionell bakgrund i liten utsträckning påverkas av den svenska välfärdsstatliga institutionella kontexten i förhållande till svenska kvinnor. De biografiska livshistorierna ger en fördjupad förståelse för hur individuella liv och viktiga beslut formas i samspel förhållanden som förhindrar eller underlättar föräldraskapet. Att bli förälder i en svensk kontext är ofta ett individuellt projekt med referenser till rätt "timing" i välfärdsstatliga termer medan för föräldrar med en annan kontextuell bakgrund är föräldraskapet mer av ett kollektivt projekt med referens till kulturella värden och familjetraditioner.

NYCKELORD: första barnets födelse, anknytning till arbetsmarknaden, välfärd och livshistoria.

workshop
BARN OCH FAMILJ

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Mång- kontextuell barndom. Skola, fritid, familj i förändring och gränsöver- skridande

Ett flervetenskapligt
projekt vid Malmö
Högskola
Projektledare:
Professor
Ingegerd Tallberg
Broman

Detta projekt syftar till att öka kunskapen och förståelsen för samtidens barndom och skolans, kamratgruppens, familjens, fritidens och idrottens roll och betydelse i denna. Projektet fokuserar barndom i förändring, med utgångspunkten att nutida barndom karakteriseras av en ökad grad av mångkontextualitet. Barndomen levs i en mångfald av interagerande sociala rum. Allt fler deltagande aktörer kan konstateras samt ett gränsöverskridande mellan de olika kontexter, som barnen deltar i. Projektet analyserar de olika rummens förväntningar på barnen, dess normerande och reglerande praktiker samt normer för inkludering/exkludering.

Studien, som har en explorativ ansats, genomförs av en flervetenskaplig forskargrupp. Det empiriska arbetet, som påbörjats under hösten 2006, har förlagts till Malmöregionen, en region som kännetecknas av en hög grad av mångetnicitet och av förändring från arbetar – och industristad till kunskapsstad och högskoleregion. Många av de problem som diskuteras när det gäller barndomens och ungdomens villkor idag är accentuerade i Malmöregionen.

En stor del av projektets genomförande är relaterat till de tre i forskargruppen ingående doktoranderna (Balli Lelinge, Camilla Löf och Kalle Jonasson samt deras handledare och övriga seniorforskarna i projektet: Mats Trondman, Växjö Universitet/Malmö Högskola, Ann-Carita Evaldsson, Uppsala Universitet, Pauline Stoltz, Ingela Kolfjord, Berit Wigerfelt, Tomas Petterson, Ingegerd Tallberg Broman, Sven Persson Malmö Högskola).

Doktorandprojekten utgår från tre skolor i Malmöregionen, en i innerstan, en i vardera två förorter med olika socioekonomisk och etnisk sammansättning, vilket skall skapa förutsättningar för komparativa fallstudier. Projektet studerar här barn och barndom i fritidsverksamhet och förskoleklass, i kamratgrupperna, i skolans undervisningsmiljö och på rasterna, i idrotten, i familjen. I projektet fokuseras framför allt åldergruppen 6-12 år. Vi följer barnen genom de olika rummen och tar på olika sätt del av de erfarenheter barnen gör. Vi uppmärksammar miljöernas gränsöverskridande och studerar exempelvis idrottens förhållande till skolan och vad det betyder att föreningsliv och idrott i ökande grad kommer in i skolan. Vi uppmärksammar relationen och gränsöverskridandet mellan familj och skola. Vad betyder det för barnen? Vad upplevs som skolans respektive familjens ansvar? Vad syftar skolan in i familjen och familjen in i skolan till? Vilka former har gränsöverskridandena och vad betyder de för föräldrarna och för lärarna? Den insamlade empirin kommer att analyseras utifrån ett klass, köns, etnicitets, plats och generationsperspektiv, med olika betoning i olika delstudier.

Projektet inkluderar även ett antal delstudier som utförs av seniora forskare. Ett övergripande tema utgörs exempelvis av det politiska rummet, där en analys av de antagandena som framkommer i konkurrerande och mötande diskurser i media, i styrdokument och hos barn, föräldrar och lärare om skolans roll i samhället står i fokus. (Ansvariga seniorforskarna Pauline Stoltz, statsvetare och Berit Wigerfelt, etnolog) Dagens situation i Malmö kontrasteras med tidigare historiska perioder och andra regionala och nationella kontexter. Med utgångspunkt i politisk filosofiska diskussioner om demokrati och medborgarskap läggs särskilt fokus vid förändrade syner på auktoritet, autonomi, disciplin och svenskhet. En delstudie under uppbyggnad utgörs av barns differentierade mediaerfarenheter och av det populärkulturella rummets utrymme och innehåll i barnens vardagsliv vid de olika skolorna (Berit Wigerfelt)

workshop
BARN OCH FAMILJ

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

I en tredje delstudie (ansvarig: seniorforskare Ingela Kolford, rättsociolog) fokuseras konflikthantering. De senaste åren har ungdomars konflikter tenderat att i större utsträckning än tidigare årtionden att förrättsligas. Parallellt med förrättsligandet av ungas konflikter börjar en ny form av konflikthantering att införas såväl i rättssystem/socialtjänst som i de svenska skolorna. Fokus för denna delstudie är att studera den konflikthantering som eleverna själva står för. Intresset riktas mot hela konflikthanteringsprocessen; vilka förhållnings-sätt och värderingar kan skönjas? Hur upplever de involverade parterna elevmedlingen? Vilka konflikter hanteras? Vilka konflikter kan eleverna "lösa/hantera" och vilka klarar man inte av att hantera? När och hur griper lärarna in i medlingen och när söker elevmedlarna hjälp av lärarna? Har elevmedling påverkat det sociala klimatet på skolan?

Projektgruppen utgörs av en flervetenskaplig grupp med bakgrund i pedagogik, statsvetenskap, idrottsvetenskap, rättssociologi kultursociologi och etnologi. Projektet startade våren 2006 och skall pågå till våren 2009.

workshop
BARN OCH FAMILJ

CENTRALA BEGREPP: Barndom, förändring, gränsöverskridande, kontextrelaterade förväntningar, normerande och reglerande praktiker, sociala rum.

YTTERLIGARE INFORMATION: Se projektets hemsida: www.mangkontextuellbarndom.se

XxX

**Projektledare:
Professor
Ingegerd Tallberg
Broman**

E-POST: INGEGERD.TALLBERG-
BROMAN@LUT.MAH.SE

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Interrogating childhood and diaspora

Maren Bak
Department of
Social Work,
Goteborg University

Kerstin von
Brömssen
Department of
Religious Studies,
Goteborg University

In recent research in social and cultural studies the concept of Diaspora has opened new ways of understanding migrants and the societies in which they live. However the Swedish theoretical development of the concept as well as the empirical research has overwhelmingly focused on the institutional level of society and on the adult migrant and how adults form or sustain diasporic communities and identities. We wish to unite the cultural diaspora research with the modern childhood research and interrogate children's participation in diasporic activities and networks, children's perception of self and possible diasporic identity, their contribution to diasporic and transnational cultural production based on a theoretical understanding of the competent child, who plays an active role in constructing her/his childhood.

The paper is based on a pilot study carried out in may 2006 among 10-12 years old children in a Swedish school where students exclusively have their origin in ethnic groups other than Swedish. There is a wide variety in ethnic background, languages and religion among the children. We have conducted group interviews and individual interviews dealing with topics such as the children's concepts of places of home and belonging, their perceptions of self, their activities in creating and sustaining social networks both in physical contact and in cyberspace, their use of language and the significance of different languages in different situations and relations, their thoughts and practices regarding religion and their dreams of future. We have used the concepts diasporic consciousness and diasporic practice as main analytical tools. Our study gives more depth to the interrogation of diaspora by relating it to childhood as well as a contribution to a reformulation of the dominant discourse on the incompetent migrant child towards a discourse on competence.

We plan to develop the study both longitudinally by following children over some years and vertically by including interviews with parents and other key persons.

workshop
BARN OCH FAMILJ

E-POST:

MAREN.BAK@SOCWORK.GU.SE

KERSTIN.VONBROMSSEN@REL.GU.SE

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

The Privatisation of Producer's pride

Processes of
Identification and
Disidentification in a
European factory in
Mexico

Professor
Nora Räthzel
Department of
Sociology,
Umeå university

E-POST: NORA.RATHZEL@SOC.UMU.SE

Factory housewives and the politics of fear

We usually think about ethnic relations as taking place within one nation-state: we investigate the effects of immigration, that is, of groups of people immigrating into a country either to seek work or refuge from political persecution, wars, or natural disasters. However, ethnic relations have a much wider, global scope. When companies originally based in the centre, the "first world", settle in countries of the periphery, the "third world", they do this to take advantage of global ethnic relations, namely the unequal development of the economies of the centre and of the periphery. On a micro level, we have a Western company employing "third world" workers, just like in the case of third world workers selling their labour in a country of the political West; only this time it is the Western company that has moved, often but not necessarily including some of its staff.

In our project about Goodwill workers in different countries around the world, we are interested in the ways in which the workers of a Western transnational company experience the fact that they are part of a process of globalisation. Do they see themselves as transnational workers? If so, how do they experience this position? How do they relate to the foreign company employing them? Do they see it as intrusive or do they identify with it and which grounds?

While the local transnational labourers may experience forms of employment that differ from the forms they were used to within their national companies, the transnational company experiences new conditions for investment and employment as well. What kind of strategies to they employ to deal with a different socio-economic context and with a different working culture? How do transnational companies constitute a work-force that fits their needs in terms of qualifications, but also in terms of identification with the company and the company's politics and goals?

In this presentation I will only deal with a small part of the processes we have identified in our investigation of the Goodwill plant in Mexico. My focus will be on ways in which workers identified with the plant and ways in which they rejected the plant's politics towards them. I will look at the ways in which gender relations interrelated with class relations and at some of the company's strategies aiming at creating a work force suited to their needs.

workshop
ARBETE OCH UTBILDNING

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

VIS- projektet: Värde- konflikter i skolan

Forskningsprogrammet *Värdekonflikter i skolan* leds av professor **Jon Pierre**. Övriga i ledningsgruppen är professor **Bo Rothstein** och docent **Maria Oskarsson**. De tre som huvudsakligen arbetar i projektet är fil dr **Maria Jarl**, fil dr **Hanna Kjellgren** och fil mag **Fredrik Sjögren**. Knuten till projektet är även fil kand **Anders Fredriksson**. De två sistnämnda skriver sina respektive avhandlingar inom respektive i anknötning till projektet. Samtliga medverkande är doktorander eller forskare verksamma vid statsvetenskapliga institutionen i Göteborg.

Projektet är finansierat av vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté. Projektet kommer att resultera i fyra monografier och en antologi där även andra medverkar. Hittills har vi gemensamt byggt upp två databaser där vi kodat kommunala skolplaner och kommunala fakta samt skickat ut och bearbetat tre enkäter (lärare/skolledare/kommunala skolchefer). Detta är vårt gemensamma material som dessutom håller på att kompletteras med intervjuer.

Maria Jarl forskar om värdekonflikter relaterade till styrning, Hanna Kjellgren om demokrati, Anders Fredriksson om lärarrollen och Fredrik Sjögren om kultur.

Områdena är överlappande men det är främst Fredriks projekt som är relevant för IMER.

Gemensam bakgrund

Alla delprojekten utgår från en tanke om att politiken, i synnerhet skolpolitiken, inte löser värdekonflikter på central nivå utan pressar ner dem genom systemet tills de hamnar på klassrumsnivå (eller i alla fall skolnivå). Detta beror på kommunalisering, decentralisering, lokalt inflytande, målstyrning m fl förvaltningsvetenskapliga begrepp.

Fredrik Sjögrens projekt

Fredriks projekt utgår från en kritik av hur man brukar förstå begreppen kulturkrockar och sär- respektive likabehandlingsdebatten. Ett alternativt betraktelsesätt där man ser samhället som indelat i sfärer med sina egna inre logiker presenteras. Konkreta frågor kan placeras i olika sfärer (t.ex. frågan om slöja; den kan ses som privat, offentlig, religiös eller en könsfråga) och vilken lösning frågan får beror på i vilken sfär den placeras. Eftersom styrdokumentet inte längre binder frågor till specifika sfärer (dvs talar om vilka lösningar som är acceptabla) kan lärare desarmera kulturella konflikter genom att försöka placera dem i alternativa sfärer. Väljer man t.ex. att presentera valet mellan darwinism- kreationism i en privat sfär och inte i kunskapssfären undviker man konflikter med religiösa grupperingar.

workshop
ARBETE OCH UTBILDNING

LÄS MER PÅ HEMSIDAN:
WWW.VIS.POL.GU.SE

XxX

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

”Utbildning, värdegrund, mångfald och (o)möjligheter”

Marie Carlson
Centrum för kulturstudier
Göteborgs universitet

E-POST: MARIE.CARLSON@KULTUR.GU.SE

1) Kortfattat presentera egen forskning, pågående och/eller avslutade projekt. Två pågående projekt som jag ingår i inom utbildningsvetenskaplig forskning kommer att tas upp, där kommer jag bland annat att problematisera ”mångfaldsbegreppet”.

De två projekten är:

a) ”Lärarytelse i ’mångfalds-Sverige’ – en komparativ studie ur ett köns-, klass- och etnicitetsperspektiv” (finansierat av Vetenskapsrådet, Utbildningsvetenskapliga Kommittén), projektledare docent Annika Rabo, Linköpings universitet/ CEIFO Stockholms universitet. Ett flertal medverkande från olika discipliner.

Sammanfattning:

Lärarytelsen står i en korseld av delvis motsägelsefulla diskurser. De blivande lärarna skall skapa Europas bästa skola, sätta kunskap i centrum, utveckla eleverna till kritiska medborgare, och mångfalds-bejakande internationalister i en skola vars värdegrund vilar på ”den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism” (Lpo 94) där bland annat alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män och värdet av kulturell mångfald lyfts fram. I föreliggande projekt vill vi se hur mångfald och jämlikhet definieras och gestaltas i lärarytelsen, som i likhet med skolan skall främja både ’likheter’ och ’olikheter’. Jämställdhetsplaner pekar på behovet av att ”minska den sneda könsfördelningen” bland studenter och anställda för att öka mångfalden inom lärarytelsen och vidare i skolorna där lärare antas utgöra förebilder. Likaså lyfts behovet fram av fler lärare med så kallad invandrarbakgrund. Kön, etnicitet och klass utgör starkt strukturerande begrepp i de samtal som pågår. I projektet undersöks och analyseras lärarytelsen i dagens Sverige genom föreställningar och uppfattningar relaterade till kön, klass och etnicitet och syn på lärande. Här kombineras kvalitativa fältmetoder – deltagande observation och intervjuer – med studiet av texter. Forskning om lärarytelse har ökat påtagligt det senaste decenniet, men fortfarande saknas ansatser där utbildningen kopplas till övergripande samhälls- och kulturella föreställningar utanför skolvärlden. Ett samtidigt fokus på kategoriseringar rörande både kön, klass och etnicitet möjliggör en sådan koppling.

workshop
ARBETE OCH UTBILDNING

b) ”Genus och etnicitet i text och praktik – interaktion och tolkning av pedagogiska texter”, ett tvärvetenskapligt projekt kring tre delstudier, finansierat av VR, Utbildningsvetenskapliga kommittén. Förutom sociologi är ämnena pedagogik, litteraturvetenskap och religionsvetenskap representerade. Projektet startar under hösten 2006 med ett flertal medverkande, jag själv är projektledare.

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Sammanfattning:

Both the general media interest, and that of educational research, for issues of cultural meaning, discursive practises and subject/object positions have increased in the past few years, particularly with respect to issues of social class, gender, ethnicity and cultural diversity. This is not the case though when it comes to the content and use of textbooks in everyday life at school. Yet textbooks, among other educational texts being used and produced in the school context, contribute to the construction of gender, class, ethnicity and other kinds of social categorizations, within as well as outside school. This project, aims at studying the construction of social categories in and through the use of textbooks and other educational texts by means of ethnographic research methods. From a basis in extensive field data, an interpretation of the meanings of gender, class, ethnicity and diversity in various texts and educational discourses will be made. The research data will be constructed on the basis of observations, interviews and written texts text in three, different educational contexts within and outside school.

workshop
ARBETE OCH UTBILDNING

**”Utbildning,
värdegrund,
mångfald och
(o)möjligheter”**

Som ytterligare forskningsområde kommer jag att ta upp mer sk integrationsinriktad forskning med ett exempel ifrån ett uppdrag för Integrationsverket 2005: ”Högutbildade utlandsfödda i grundläggande vuxenutbildning – Praktik och policy i två kommuner”, expertbilaga till Rapport Integration 2005, Norrköping.

2) Säga något om hur jag förhåller mig till fältet IMER-forskning samt ger några framåtblickar.

3) Säga något om vad jag ”önskar för forskning i framtiden och vilken forskning jag tror/ anser kommer att behövas.

XxX

Marie Carlson
Centrum för kulturstudier
Göteborgs universitet

E-POST: MARIE.CARLSON@KULTUR.GU.SE

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

Sociolingvistisk medvetenhet och språk- attityder i dagens flerspråkiga Stockholm

Docent Kari Fraurud
fil.dr. Ellen Bijvoet
Centrum för
tvåspråkighetsforskning,
Stockholms universitet

E-POST: KARI.FRAURUD@BILING.SU.SE

ELLEN.BIJVOET@BILING.SU.SE

Under våren upptogs Dagens Nyheters kultursidor i flera veckor av en debatt under rubriken "Blattesvenska" – ett ord som hade plockats upp av litteraturprofessorn Ebba Witt-Brattström, som inledde debatten. Witt-Brattström kritiserade regeringen för att den "signalerar till våra nya svenskar att det räcker om de lär sig lite lagom blattesvenska så att de kan slå upp ett stånd och sälja bananer i Rosengård." (DN 2006-04-19)

Debatten handlade om den svenska skolan och om undervisningsmodeller för tvåspråkiga elever, men handlade också om vad "blattesvenska" står för. De ord som användes i debatten för att hänvisa till svenska med rötter i flerspråkiga miljöer var många; olika skribenter använde olika termer: blattesvenska, miljonsvenska, förtortsslang, rinkebysvenska, invandrarsvenska, brytning. Man fick snart intrycket att skribenterna inte talade om samma sak, att oenigheten delvis handlade om en oklarhet om vad det är för slag språklig variation man diskuterar. Medan några skribenter urskiljde en ungdomsvariant, talade andra om bristfällig språkinläring eller bara om "dålig svenska".

DN-debatten visade återigen hur frågor om språkliga variation och varieteter i dagens flerspråkiga kontexter väcker starka reaktioner och mycket tyckande – samtidigt som det råder en stor brist på kunskap hos tyckarna.

I vårt bidrag till workshopen "Staden och unga" vill vi som språkforskare reda ut vad det är för olika slags variation och varieteter av svenska som man kan höra i dagens flerspråkiga Stockholm. Vi kommer att beskriva tre olika typer av "svenska med något utländskt" som vi menar bör hållas isär och kommenterar några av de olika beteckningar som används i sammanhanget. Vi frågar oss också vad "dåligt språk" eller, bättre, *begränsat språk*, är för något och tar upp några aspekter av språklig kompetens som ofta kommer i skymundan.

En sådan aspekt, som man kanske inte tänker på i första hand, är så kallade perceptiva färdigheter som att förstå och tolka. För att det sociala samspelet ska flyta bra, behöver vi kunna urskilja och identifiera olika sätt att tala och skriva (varieteter/genrer/stilar). Denna typ av perceptiv kompetens, som vi kan kalla *sociolingvistisk medvetenhet*, använder vi bland annat när vi kategoriserar andra talare för att orientera oss i förhållande till dem. Om man har ett begränsat språk i det här avseendet kan det göra att man inte anpassar sitt språk på ett adekvat sätt eller att man missbedömer andra talares kompetens. Att "fastna" i förtortsslang (eller för den delen byråkratspråk) kan handla om att man faktiskt inte uppfattar att man i en viss situation själv talar på ett sätt som skiljer sig från omgivningens. Att inte göra skillnad mellan förtortsslang och andraspråkssvenska eller brytning kan handla om att man helt enkelt inte hör en skillnad och därmed missbedömer andra talare som mindre kompetenta än de är.

Sociolingvistisk medvetenhet spelar alltså en viktig roll såväl för individens

workshop
STADEN OCH UNGA

IMER-forskningens brytpunkter, villkor och framtid

språkutveckling och språkval som i det sociala samspelet mellan olika grupper i samhället, inte minst i dagens flerspråkiga Sverige. För att undersöka hur det står till med den sociolinguistiska medvetenheten hos olika grupper av språkbrukare har vi påbörjat en serie studier, inledd av ett explorativt experiment. I experimentet fick lyssnargrupper med olika språklig och social bakgrund bland annat i uppgift att beteckna och beskriva sju språkprov från olika Stockholmsungdomar. På workshopen kommer vi att spela upp språkprov från några ungdomar, samt redovisa resultaten från lyssnarexperimentet.

Bijvoet, E. (2002), "Om nån börjar kaxa, jag börjar snacka fittjasvenska". Multietniskt ungdomsspråk – uppfattningar och attityder.

Kritisk Utbildningstidskrift, 106. S. 56-71.

Bijvoet, E. & Fraurud, K. (2006). "Svenska med något utländskt". *Språkvård* 2006/3, 4-10.

Bijvoet, E. & Fraurud, K. (u. a.). Language attitudes and sociolinguistic awareness in multilingual Stockholm: A listener experiment on new language varieties. [Föredrag hållet vid ICLaVE 3, 23-25 Juni 2005, Amsterdam.]

Fraurud, K. (2004), Några sociolinguistiska förutsättningar för språklig variation och mångfald i Rinkeby. I: B. Melander m.fl. (red.), *Svenskans beskrivning* 26. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S. 25-47.

Fraurud, K. & Bijvoet, E. (2004). Multietniska ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flerspråkiga miljöer. I: K. Hyltenstam & I. Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och sambälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 377-405.

workshop
STADEN OCH UNGA

XxX

Centrum för
tvåspråkighets-
forskning,
Stockholms universitet

[www.rinkeby-
multiling.stockholm.se](http://www.rinkeby-multiling.stockholm.se)